

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

к.е.н., Коваленко Є.В., Кулик Л.А.
Сумський державний університет

В умовах, коли природні ресурси обмежені, а потреби населення постійно зростають, підвищення економічної ефективності їх використання набуває першочергового значення.

Надзвичайно важливою є дана проблема для України з огляду на потребу зростання конкурентоспроможності її економіки та покращення якості довкілля. Сучасний стан економіки України характеризується високою ресурсоемістю виробництва, що спричиняє в народному господарстві значні еколого-економічні збитки. Антропогенний тиск на довкілля призводить до порушення цілісності природних комплексів, до втрати їх екологічних функцій, до погіршення стану здоров'я населення, втрат валового національного продукту та ін. Зменшення цих втрат може бути досягнуто лише шляхом підвищення еколого-економічної ефективності виробництва і вдосконалення його технологічних систем. Таким чином, розвиток як окремих економічних систем, так і економіки в цілому має базуватися на умовах оптимізації еколого-економічних відносин при взаємодії виробництва і довкілля.

Проблемі ефективного використання природно-ресурсного потенціалу присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених.

Еколого-економічна ефективність – відношення сумарних економічних та екологічних витрат до інтегрального еколого-економічного ефекту, комплексна оцінка в просторі та часі взаємодії економічної діяльності й навколишнього середовища. Визначення еколого-економічної ефективності передбачає оцінку впливу господарського комплексу на навколишнє середовище, виявлення взаємозв'язків між економічною і екологічною підсистемами, попереднє виявлення ключових проблем охорони довкілля і диспропорцій економічного розвитку.

Визначення реальної еколого-економічної ефективності – надзвичайно складна проблема. Соціальні, моральні, екологічні наслідки шкоди, заподіяної господарською діяльністю навколишньому середовищу, не піддаються кількісному вираженню і не можуть бути відображені в економічній оцінці. Складності економічно адекватної оцінки природних ресурсів і збитків, заподіяних господарською діяльністю навколишньому середовищу і людству, призвели до того, що часто еколого-економічну ефективність визначають як співвідношення витрат на охорону навколишнього середовища і традиційного економічного ефекту.

Ефективність виробництва означає його результативність, тобто співвідношення між підсумками, досягнутими в процесі виробництва, і витратами на виробництво. Розглядаючи результативність господарської діяльності в області природокористування, важливо з'ясувати сутність еколого-економічного ефекту як ефекту економічного або соціального, чи того й іншого одночасно. Еколого-економічний ефект розкривається найбільш повно з позиції задоволення еколого-ресурсних потреб суспільства, росту суспільної споживчої вартості природи. У цьому контексті еколого-економічний ефект має як соціальний, так і економічний аспект, але призначення еколого-економічного ефекту ще не вказує на його природу.

Задоволення еколого-ресурсних потреб здійснюється “через” екологічну сферу, а єдиною утворюючою субстанцією еколого-економічного ефекту виступає суспільна праця.

Певні природні умови і ресурси тією чи іншою мірою впливають на економічний розвиток, що знаходить конкретне вираження в реальному рівні ефективності суспільного виробництва. Екологічний чинник немовби робить свій “внесок” у суспільний розвиток. Більш того, природні умови розвитку суспільства є незамінними, тому мають високу соціальну значимість і економічну оцінку, але це зовсім не вказує на те, що природні сили природи не пов'язані з працею. Саме завдяки праці вони залучені у виробництво, знаходяться під контролем людини і служать йому. До того ж тільки в результаті праці можна вирішити різні еколого-ресурсні проблеми сучасного суспільства. Отже, еколого-економічний ефект є результатом розвитку виробництва, тому за своєю природою він виступає як різновид економічного ефекту. Однак він має іншу, відмінну від традиційного економічного результату виробництва соціальну спрямованість.

Таким чином, можна говорити про еколого-економічну ефективність як про термінологічний різновид ефективності, що враховує екологічні наслідки виробництва. Її критерієм служить максимізація екологічного ефекту при мінімальних витратах на природокористування.

Пропонується розглядати еколого-економічну ефективність як сукупну результативність суспільного виробництва з урахуванням впливу на навколишнє середовище та якісний стан природно-ресурсного потенціалу території. При цьому увага акцентується на зменшенні загального економічного ефекту від використання природно-ресурсного потенціалу на величину екодеструктивного впливу господарської діяльності.

Методика визначення еколого-економічної ефективності використання природно-ресурсного потенціалу території базується на системі взаємопов'язаних економічних та екологічних показників. Їх основним завданням є оцінка економічних результатів господарської діяльності та антропогенних змін природного середовища в цілому.